

asplan
viak

Miljøovervåkingsprogram

Status og tilstandsovervåking av
automatisk fredete arkeologiske
kulturminner i utvalgte
kommuner

RAPPORT FRA REGISTRERINGER

2021

Trondheim kommune

MOV-ARK RAPPORT NR. 3

Dokumentinformasjon

Oppdragsgiver: Riksantikvaren

Tittel på rapport: Status og tilstandsovervåking av automatisk fredete arkeologiske kulturminner i utvalgte kommuner

Oppdragsnavn: Status og tilstandsovervåking av automatisk fredete arkeologiske kulturminner i utvalgte kommuner

Oppdragsnummer: 633801-01

Utarbeidet av: Torunn R. Jæger, Kjersti I. Vevatne, Lene L. Hammer og Kjell Arne Valvik

Oppdragsleder: Kjell Arne Valvik

Tilgjengelighet: Åpen

01	31. okt. 2022	Rapport	TRJ/KIV/ LNH/KAV	AS
Ver	Dato	Beskrivelse	Utarb. av	KS

Forord

På vegne av Riksantikvaren har Asplan Viak AS gjort kontrollregistreringer av et utvalg automatisk fredete arkeologiske kulturminner i Trondheim kommune. Arbeidet er del av miljøovervåkingsprogrammet «Status og tilstandsregistrering av automatisk fredete arkeologiske kulturminner i utvalgte kommuner».

Denne rapporten gjelder kontrollregistreringer gjort i Trondheim kommune august og september 2021, og er tredje rapport i en serie av ti.

Registreringene ble gjennomført av Kjetil Lien Sundsdal og Torunn Rosnes Jæger.

Leikanger, 31.10.2022

Kjell Arne Valvik

Oppdragsleder

Astrid Storøy

Kvalitetssikrer

Innholdsfortegnelse

1.	Innledning	5
	1.1. Bakgrunn og formål	5
	1.2. Kulturminnene som skal registreres	6
2.	Området	9
	2.1. Kulturhistorisk bakgrunn	9
	2.2. Utvalget av kulturminner	12
3.	Metode	14
	3.1. Tilstandsvurdering	14
	3.2. Om automatisk fredete arkeologiske kulturminner	15
	3.3. Registrering	15
	3.4. Årsaker til tap / skade og trusselbilde	16
	3.5. Effekter av vern	16
	3.6. Registreringskategorier	17
	3.7. Vernekategorier: A og B	19
	3.8. Analyse og statistikk	20
4.	Tidligere registreringer i Trondheim kommune	21
5.	Funn og analyser av kontrollregistrering 2021	22
	5.1. Tilstand og tilstandsending	23
	5.2. Tap og årsak	24
	5.3. Tildekking, skade og årsak	28
	5.4. Skjemming og årsak	28
	5.5. Geografisk fordeling av tap, skade og skjemming	30
	5.6. Tap, skade og skjemming fordelt på kulturminneart	30
	5.7. Tap, skade og skjemming fordelt på arealbrukstype	31
	5.8. Status i arealplaner	34
	5.9. Vernekategori	38

6. Konklusjon	42
7. Etterord: Råd om kontrollregistrering i Trondheim	44
7.1. Råd til feltarbeidet	44
7.2. Råd til nye omdrev av miljøovervåkningsprogrammet	45
7.3. Råd og forslag til oppfølging - til kommune og regional kulturmiljøforvaltning	45
8. Tabell over kontrollregistrerte lokaliteter	47
9. Kilder	52
10. Vedlegg - registreringskategorier	53

1. Innledning

Figur 1-1. Gravfelt på Haugan, ID 36317. Foto: Torunn Rosnes Jæger, Asplan Viak AS.

1.1. Bakgrunn og formål

Registreringen skal gi Riksantikvaren grunnlag for å rapportere og styre i forhold til nasjonale og internasjonale mål for kulturmiljøforvaltningen. De innsamlede dataene skal inngå i oppbyggingen av lange tidsserier som er relatert til miljøforvaltningens kunnskapsbehov og løpende forvaltning.

I miljøovervåkingsprogrammet «Status og tilstandsovervåking av automatisk fredete arkeologiske kulturminner i utvalgte kommuner» - i dagligtale gjerne omtalt som «MOV arkeologi» - skal overvåkingen gi Riksantikvaren grunnlag for å rapportere og styre i henhold til de nasjonale målene for kulturmiljøforvaltningen. Oppdraget innebærer å måle

og beskrive tilstand og endringer for automatisk fredete arkeologiske kulturminner i et representativt utvalg kommuner.

Programmet bygger på:

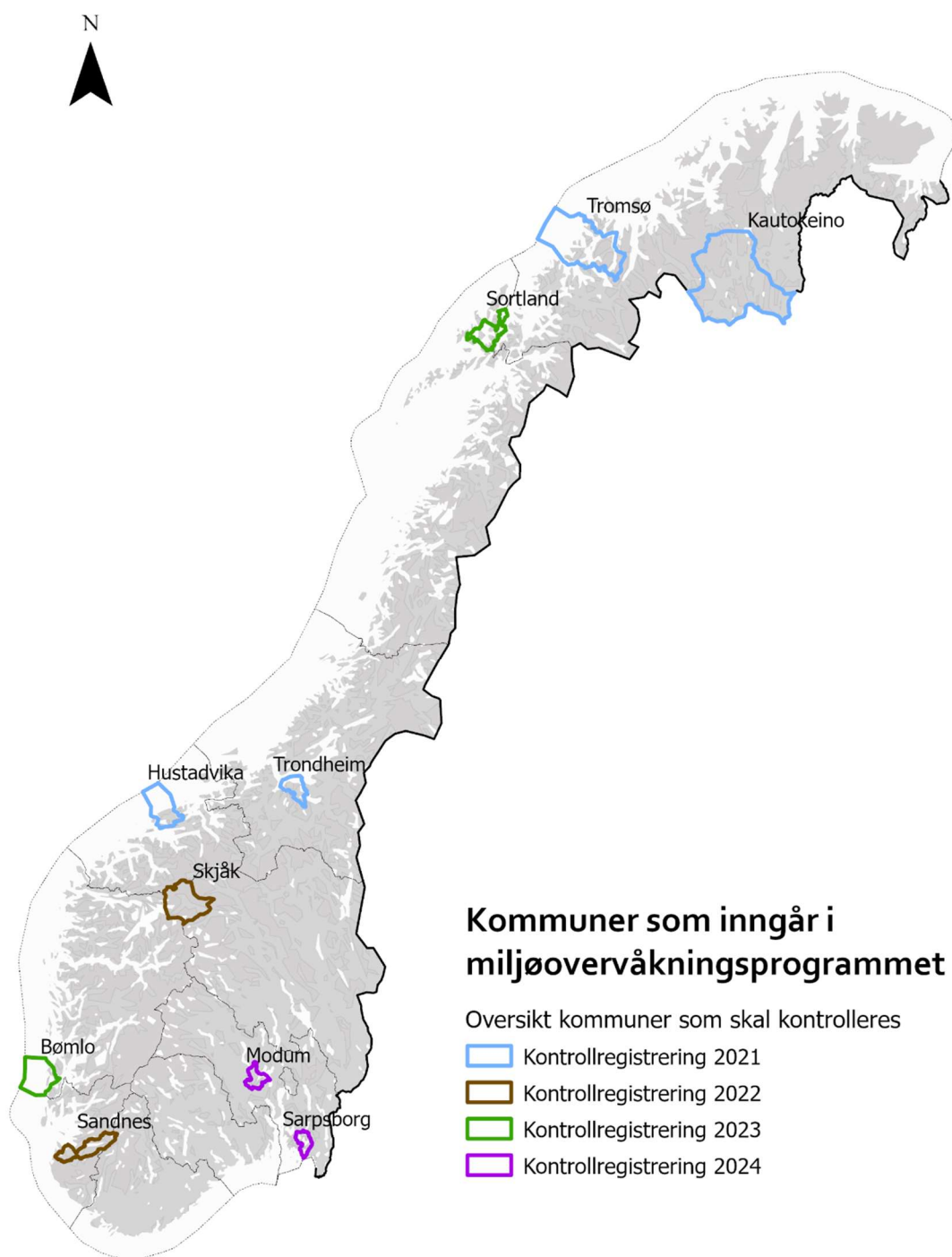
- Det tidligere miljøovervåkningsprogrammet «*Fortidens minner i dagens landskap, status for automatisk fredete kulturminner i utvalgte kommuner*», som ble gjennomført i regi av Riksantikvaren mellom 2000 og 2014. Målet med dette tidligere overvåkningsprogrammet var å få oversikt over utvikling av tap og skade blant arkeologiske kulturminner ved kontroll i 16 utvalgte kommuner. Dette ble utført av NIKU på oppdrag av Riksantikvaren.
- Første omdrev i miljøovervåkningsprogrammet: «*Status og tilstandsovervåking av automatisk fredete arkeologiske kulturminner i utvalgte kommuner*», som ble utført i 10 utvalgte kommuner mellom 2015 og 2020. Dette ble utført av Sweco på oppdrag av Riksantikvaren. Av de utvalgte kommunene var det ni av dem som også hadde blitt kontrollregistrert i det første miljøovervåkningsprogrammet.

Utvalget av kommuner skal sikre kontinuitet fra 2000 og fram til nå. Det betyr at det for ni kommuner vil foreligge tilstandsvurderinger og statistikk fra 2000 og fram til i dag.

1.2. Kulturminnene som skal registreres

Følgende 10 kommuner skal kontrollregistreres i dette omdrevet av programmet:

Kommune	Antall lokaliteter	År
Tromsø	208	2021
Trondheim	188	2021
Kautokeino	101	2021
Hustadvika (tidl. Fræna)	132	2021
Skjåk	108	2022
Sandnes	182	2022
Bømlo	199	2023
Sortland	100	2023
Sarpsborg	396	2024
Modum	69	2024

Figur 1-2. Kommuner som inngår i miljøovervåkingsprogrammet 2021-2024.

Med grunnlag i nytt datatilfang fra kontrollregistreringene skal det gjøres analyser som blant annet får fram:

- Årsaker til tap og skade på automatisk fredete arkeologiske kulturminner
- Trusselbilder
- Virkning av ulike former for vern

Samlet sett er antallet objekter 1683 lokaliteter, som kan deles i to kategorier:

- A. Automatisk fredete arkeologiske kulturminner som er gitt et bevisst vern gjennom regulering til spesialområde bevaring, hensynssone C eller D, områdefredninger etter kulturminneloven § 19 eller gjennom skilting eller annen tilrettelegging for publikum.
- B. Automatisk fredete arkeologiske kulturminner som ikke er gitt et særskilt vern ut over den automatiske fredningen.

2. Området

Figur 2-1. På veg opp til gravfelt med ID 94453 på Bjørkåsen. Foto: Kjetil Lien Sundsdal.

Trondheim er en bykommune i Trøndelag fylke med sentrum ved Nidelvas utløp i Trondheimsfjorden. Kommunen er Norges 3. største i folketall med i overkant av 210 000 innbyggere fordelt på ca. 530 km². Kommunen hadde sin siste grenseendring 1. januar 2020, da Klæbu kommune ble slått sammen med Trondheim kommune. Miljøovervåkingsprogrammet gjelder bare for Trondheim kommune før sammenslåingen med Klæbu.

Trondheimsfjorden er en viktig del av landskapet, som ellers består av bølgende leirsletter, lave dalganger og åser. Det finnes noen større vann øst i kommune, og flere store vassdrag der Nidelva er den mest karakteristiske.

2.1. Kulturhistorisk bakgrunn

De tidligste menneskene i Norge var fangstfolk som drev med jakt, fiske og sanking – og dette ble hovednæringsvei gjennom hele steinalderen. Jordbruket har likevel vært en viktig tilleggsnæringsvei. Fra å være en hovednæringskilde ble jakt og fangst etter hvert et tillegg til jordbruksnæringsveien, og folk ble mer bofaste. Dette bekreftes av bein- og

knokkelfunn av husdyr. De mest omfattende funnene er basisboplasser og mer periodiske oppholdsplasser som huler og hellere samt bergkunst. Religion og kultiske handlinger fikk en mer dominerende plass i yngre steinalder.

Med bronsealderen vokste det frem mer lagdelte samfunn. Skillet gikk mellom de som hadde tilgang til bronse og gull, og de som ikke hadde. Dette er et mønster man også møter i Trøndelag. På denne tiden ble det vanlig med rikt utstyrte graver, først og fremst våpen og særlig sverd. Tidlig i bronsealderen ble de første gravmonumentene bygd. I bronsealderen vokste det frem en mer bofast jordbrukende befolkning, og Trøndelag har mange bergkunstlokaliteter. På kysten og langs fjordene ble det fortsatt drevet fiske og fangst. I bronsealderen var det god kontakt med omverdenen gjennom båttrafikk nord- og sørover langs kysten, eller ut og inn Trondheimsfjorden.

Med jernvinnen ble jernet allment tilgjengelig i Norge. På 200-300-tallet e.Kr. fikk folk rikelig tilgang på jern, og kunne lage våpen og redskaper. I jernalderen oppsto en nær sammenheng mellom fast gårdsbosetning og gravhauger. De gårdene som hadde flest gravhauger er blant de eldste. Gravene inneholdt både brente og ubrente begravelser, i varierende størrelse. På kysten holdt gravlegging av døde under røysen og på holmer og åsrygger mot leia seg gjennom det meste av eldre jernalder. På denne tiden begynte man også med begravelser hjemme på gårdene. Flere av gravrøysene i Trondheim kan derfor inngå i gårdsgravfelt selv om de ligger nært sjøen. Skikken med å gravlegge de døde på gårdene ble ført videre helt opp i vikingtid, men jordhauger erstattet etter hvert røysene.

Omtrent midt i vikingtid ble grunnlaget for den norske staten lagt, og rundt år 1000 ble kristendommen innført i Norge og gravskikken endret seg. Vikingtidsgraver og gravfunn finnes spredt over hele kommunen. Rike gravfunn vitner om at de ledende bøndene hadde kontakter med utlandet. Gjennom hele middelalderen var det tekniske nivået i jordbruket svakt og produktiviteten liten. Bosetningen spredte seg utover det som i dag er dyrka mark. I tillegg til korndyrking og husdyrhold, benyttet man seg også av ressursene skogen og myrene kunne tilby. Skogen gav viktige produkter som tømmer til hus og bygningsmateriale til båter, og man brukte skogen til produksjon av kull til utvinning av jern fra myrmalm og til å vinne ut tjære.

Samfunnsutviklingen i høymiddelalderen kjennetegnes ved en sterk vekst i offentlig organisasjon og myndighet. Gode fiskemuligheter skapte handel, og Nidaros fungerte som en omlastingsplass for eksport av fisk og andre varer. Frem til Svartedauden i 1349 var det en jevn befolkningsvekst og ekspansjon av gårdene landet rundt. Vel halvparten av de gårdene som var i drift midt på 1300-tallet lå øde først på 1500-tallet. Først et stykke ut på 1600-tallet var folketallet oppe på samme nivå som før pesten. En del av ødegårdene ble

tatt opp igjen, i tillegg til at nye gårder ble tatt opp og etablering av husmannsplasser gav livsgrunnlag for en stadig økende befolkning.

Ut fra sagatradisjonen grunnla Olav Tryggvason Kaupangen i Trondheimen i år 997. Arkeologiske funn viser at det har vært annen bebyggelse enn gårdsbruk ved munningen til Nidelva før den tid. Det er gjort gravfunn på Nidarneset fra rundt 400 f.Kr. Restene av middelalderbyen ligger i dag under sentrale deler av Trondheim, og er et sammenhengende, automatisk fredet kulturminne.

Middelalderens Nidaros lå på Nidarneset, langs vestsiden av Nidelvens utløp i Trondheimsfjorden. Vannivået i begynnelsen av middelalderen var om lag fire meter høyere enn i dag, og sammen med landheving og utfyllinger vokste byområdet gradvis langs med strandlinjen. Med sin beskyttede havn var Nidaros helt fra begynnelsen av viktig for handel og sjøfart. Allerede på 900-tallet lå en bosetning med havn langs den vestre elvebredden.

Byen er Norges hovedstad mellom 1030 og 1217, og i 1080 blir byen bispesete. Mellom 1154 og reformasjonen i 1537 var byen Norges eneste erkebispesete, og byen var et av Nord-Europas viktigste pilegrimsmål.

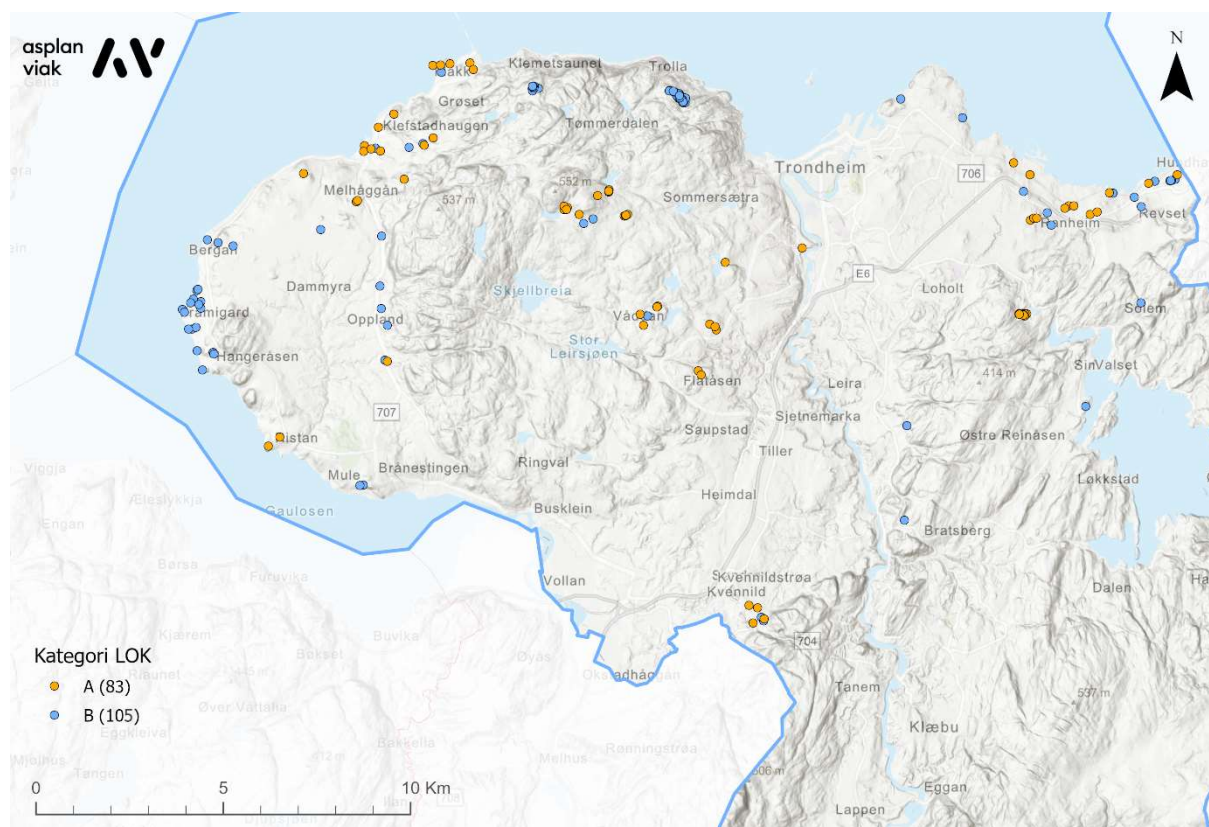
Byens befolkning vokste trolig svært raskt fra 1000-tallet til 1200-tallet. På grunn av epidemier og klimaforverring holdt folketallet seg lavt til etter 1500-tallet. Bebyggelsen klumpet seg sammen ved Nidelva, og først etter 1650 begynte byen å vokse vestover. Byen vokste sterkt på 1800-tallet. Ved den første fullstendige norske folketellingen i 1801 var Trondheim Norges nest største by (etter Bergen) med et innbyggertall på 9500.

2.2. Utvalget av kulturminner

Utvalget av arkeologiske kulturminner omfatter gamle Trondheim kommune før sammenslåingen med Klæbu, og representerer et bredt spekter både når det gjelder type og lokalisering. En del ligger nær dagens bebyggelse, mens hoveddelen av objektene ligger i utmark og langt unna konsentrasjoner av bebyggelse. Middelalderisk bygrunn, kirkesteder og klosteranlegg er utelatt fra utvalget.

I utvalget inngår både kulturminner som er synlige på markoverflaten, og kulturminner som ikke er synlige på markoverflaten. Kontrollen er gjort på lokalitetsnivå. Som utgangspunkt for kontrollen er dagens tilstandstatus og geometri i kulturminnedatabasen Askeladden benyttet.

Det er ikke gjort et nytt utvalg av lokaliteter, da det er viktig for programmet å følge samme utvalg av kulturminner over tid.

Figur 2-2. Kart som viser alle lokaliteter som inngår i miljøovervåkingsprogrammet i Trondheim kommune. Lokalitetene er vist etter vernekategori, der A er gitt et bevisst vern ut over det automatiske fredningen.

Lokalitetsart	Tall
Bosetning-aktivitetsområde	12
Bautasteinslokalitet	4
Dyrkingsspor	1
Forsvarsanlegg	1
Gravfelt	25
Gravminne	51
Jernvinneanlegg	2
Kokegroplokalitet	2
Kullframstillingsanlegg	85
Tjærebrenningsanlegg	4
Annen arkeologisk lokalitet	1
<i>Totalt</i>	188

Tabellen viser lokaliteter i Trondheim kommune som inngår i miljøovervåkningsprogrammet, fordelt på lokalitetsart. Om lag 85 % av objektene er gravfelt, gravminner og kullframstillingsanlegg. I Trondheim kommune har det blitt aktivt søkt etter kullframstillingsanlegg, og de utgjør ca. 55 % av kjente arkeologiske minner i kommunen (inkl. gamle Klæbu). I miljøovervåkningsprogrammet utgjør kullframstillingsanlegg 45 % av de kontrollerte objektene, og er noe nedprioritert for å få noe større bredde i utvalget.

Figur 2-3. Gravrøys på Haugan. ID 36315. Foto: Kjetil L. Sundsdal, Asplan Viak AS.

3. Metode

Figur 3-1. Gravrøys Askeladden ID 36312 på Skjørahaugen.

3.1. Tilstandsvurdering

De første omdrevne av miljøovervåkningsprogrammet var gjort etter Norsk Standard 9450 (2012), men kategorier er nå tilpasset mer til kulturmiljøforvaltningens rapporteringsplikt ovenfor nasjonale resultatmål.

3.2. Om automatisk fredete arkeologiske kulturminner

Alle kulturminner fra forhistorie og middelalder (inntil år 1537), inkludert en sikringszone på minimum 5 meter, er automatisk fredet i henhold til Lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner (kulturminneloven). Fredningen medfører forbud mot alle typer inngrep i kulturminnet (§3-4, 6). I begrepet automatisk fredete arkeologiske kulturminner er også samiske kulturminner fra 1917 eller eldre. Det må søkes om dispensasjon fra fredningen før igangsetting av enhver type inngrep i kulturminnene (§8).

Askeladden er Riksantikvarens offisielle database over fredete kulturminner og kulturmiljø. Databasen inneholder data om kulturminner og kulturmiljø som er fredet etter kulturminneloven, vernet etter plan- og bygningsloven eller kulturminnefaglig vurdert som verneverdige. Et viktig formål med Askeladden er å ha oppdatert informasjon om tilstand for fredete kulturminner. Data fra Askeladden brukes aktivt i planlegging og i gjennomføring av overvåkingsprogrammet, og resultatene fra registreringene blir lagt inn av Riksantikvaren slik at Askeladden er oppdatert når kontrollregistreringen er avsluttet. Kulturminnene i Askeladden har alle en unik ID og et sett metadata.

3.3. Registrering

Registreringene er gjort gjennom å oppsøke alle lokaliteter i felt. Det er benyttet et nettbrett med feltregistreringsapplikasjon basert på programmet Adaptive for bruk på stasjonær / bærbar PC, og appen Feltregistrering for bruk på nettbrett. Her kan man se egen posisjon opp mot geometri hentet fra Askeladden. Både flyfoto, gråtonekart og aktuelle plankart er tilgjengelig i applikasjonen. I tillegg er det tilgang til opplysninger fra Askeladden og alle data fra forrige omdrev (inkludert foto). Nye opplysninger blir skrevet inn i rubrikker som på forhånd er definert i applikasjonen, og med god plass til å skrive lengre og steds spesifikke vurderinger ved behov. Foto blir tatt med nettbrettet, og bildene blir automatisk koblet til lokaliteten «on site».

Data og foto lastes opp til server etter hver dag man er i felt. Metoden for registrering minimerer behovet for etterarbeid i felt.

Kun kulturminnelokaliteter med registrert geometri er inkludert i utvalget for kontrollregistrering. Registreringene har ikke hatt som formål å kontrollere lokalitetenes stedfesting og geometri, da dette i mange tilfeller vil kreve grundigere undersøkelser som kun den offentlige kulturmiljøforvaltningen har myndighet til å utføre (stikkbor, prøvestikk, avtorving, m.v.). Der det er avdekket tydelige avvik mellom registrert geometri og faktisk beliggenhet, blir avvikene rapportert til Riksantikvaren.

Det har vært dialog (telefon, epost, møte) med Trøndelag fylkeskommune i forkant av både registrering og innsending av rapport. Dette ga nyttig informasjon. Det har også vært dialog (telefon, epost) med planavdeling i Trondheim kommune angående kommuneplanens arealdel og plandata.

3.4. Årsaker til tap / skade og trusselbilde

Årsaker til tap og skade blir vurdert. Primært gjøres dette ved å registrere lokalitetenes tilstand – blant annet sammenlignet med forrige omdrev, og man forsøker å avdekke årsak til eventuell tilstandsending. I tillegg registreres en del ytterligere informasjon om lokaliteten og landskapet den befinner seg i.

Årsaker til tap og skade er aggregert og analysert, og benyttet til å peke på generelle tendenser:

- Hvilke lokaliteter er mest utsatt for tap og skade?
- Hvilke årsaker til tap og skade er framtreddende?
- Er det noen fellestrekk ved disse lokalitetene?

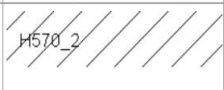
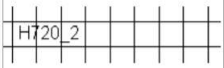
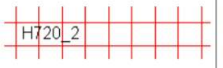
3.5. Effekter av vern

Nytt ved forrige omdrev var at man også vurderte virkning av ulike former for vern. Primært er det vern gjennom virkemiddel i plan- og bygningsloven (pbl) som er behandlet.

Kulturminner kan sikres på tre måter:

- Hensynssoner med bestemmelser eller retningslinjer
- Bestemmelser til arealformål
- Generelle bestemmelser

I miljøovervåkingsprogrammet er det primært sett på hensynssoner som virkemiddel for vern. Hensynssoner er enten hensynssone bevaring kulturmiljø/-minne (H570, skråkravur), eller hensynssone båndlegging etter kulturminneloven (H730, ruteskravur).

Flater Objekttype/Egenskap	SOSI-kode	Flatesignatur, nåværende	Flatesignatur, fremtidig	Anmerkning
KpAngittHensynSone	510, 520, 530, 540, 550, 560, <u>570, 580,</u> 590			000000/FF0000,svart. Vinkel 50 gon, avstand 10, linjetykkelse 0,15 Tekst på hensynssone spesifiseres i tegnforklaring
KpBåndleggingSone (Arealst 1 og 2)	710, 720, <u>730, 735,</u> 740,750			000000/FF0000,svart/rød. Vinkel 100/200 gon, avstand 12, linjetykkelse 0,15. Bakgrunn; Formålsfarge(r). Tekst på hensynssoner spesifiseres i tegnforklaring

Figur 3-2. Koder og presentasjon for hensynssoner i reguleringsplan og kommuneplan. Aktuelle koder for kulturminner er her understreket. Hentet fra Nasjonal produktspesifikasjon for arealplan og digitalt planregister

Hensynssonene H730 og H570 brukes både på kommune- og reguleringsplannivå. H730 brukes gjerne i kombinasjon med H570. Hensynssonene erstatter bruk av «spesialområde bevaring» fra tidligere planlov (pbl 1985).

I tillegg til bruk av plan- og bygningsloven for å gi vern av kulturminner, er skjøtsel og skilting registrert som mulige tiltak som kan styrke det vernet som et arkeologisk kulturminne automatisk har gjennom kulturminneloven.

3.6. Registreringskategorier

3.6.1. Tilstand

Tilstand på lokalitetene er registrert som en av 8 kategorier, se vedlegg. Der man i forrige omdrev vurderte at kulturminnet med stor sannsynlighet var intakt under vegetasjon, ble lokalitetene vurdert til ikke endret og intakt. Dette prinsippet er videreført i dette omdrevet.

Lokaliteter som ved siste registrering ble registrert som skadet, og som ved kontrollregistrering i 2021 har samme skade, er registrert som «skadet» og at det ikke har skjedd en endring siden sist registrering. Ved ytterligere skade er dette registrert som «skadet» og at det har skjedd en endring siden sist registrering.

Gjengroing viste seg å ikke være en stor utfordring ved kontrollregistrering i Trondheim. De aller fleste kulturminnene lot seg lett påvise.

3.6.2. Årsak

Årsak til endring av tilstand er i standarden registrert i 24 kategorier, se vedlegg.

I Trondheim har følgende tre kategorier vært relevant:

- Dispensasjon

- Bygg- og anleggsvirksomhet, industri og veiutbygging
- Fritidsaktiviteter

I kategorien «Bygg- og anlegg, industri og veiutbygging» ligger utbygging av større infrastrukturanlegg. «Byggeaktiviteter» forstås som mindre omfattende byggetiltak som bolig, fritidsbebyggelse eller landbruksbygninger. I tabellene er «Bygg- og anlegg, industri og veiutbygging» forkortet til «Bygg- og anleggsvirksomhet».

3.6.3. Arealbruk

Arealbruk ved hver enkelt lokalitet er registrert etter 21 arealbrukskategorier, se vedlegg.

I de tilfeller lokaliteter ligger innen flere arealbrukskategorier, er det den mest fremtredende arealbruken som er registrert. Typisk kan en lokalitet ligge både i strandsone og hyttefelt, i slike tilfeller er det registrert som hyttefelt siden det er denne arealbruken som antas å kunne påvirke lokaliteten i størst grad.

3.6.4. Planlagt arealformål

Kommunenes planmessige arealdisponering er et sentralt grunnlagsmateriale i miljøovervåkingsprogrammet. Planlagt arealformål sier noe om hvilken bruk som er påregnelig og ønsket for området. I planene skal det avveies mellom vern og utbygging. Forvaltning av automatisk fredete arkeologiske kulturminner er i stor grad knyttet opp til planprosesser.

Ulike arealformål åpner for ulik aktivitet og tiltak. Planformål, hensynssoner og arealdisponering er derfor en viktig faktor for å analysere bakgrunnsbildet for tilstandsendringer og for å vurdere effekter av vern og mulige trusselbilder. Siden 2015 er planstatus registrert for lokalitetene som inngår i miljøovervåkingsprogrammet. Dette er blitt fulgt opp i 2021.

Som del av miljøovervåkingsprogrammet registreres det om det foreligger kommunedelplan, områderegulering eller detaljregulering for lokalitetene. Det blir registrert hva arealformål i kommuneplanen er, og om det foreligger hensynssoner og spesifikke vernebestemmelser.

Vi har basert oss på kommuneplan for Trondheim kommune fra 2013, samt oversikten over gjeldende reguleringsplaner. Dette er blitt lagt inn i vår kartløsning, og var tilgjengelig også i felt. Dataene finnes også i kommunen [sin egen kartløsning](#).

Trondheim kommune har en egen temaplan for kulturminner og kulturmiljøer 2013-2025, vedtatt 2013. Det er også utarbeidet regional plan for kulturmiljø i Trøndelag 2022-2030, vedtatt 2021.

3.7. Vernekategorier: A og B

Ved dette omdrevet er det blitt gjort tilstandskontroll på følgende kategorier av automatisk fredete arkeologiske kulturminner:

- A. Automatisk fredete arkeologiske kulturminner som er gitt et bevisst vern gjennom regulering til spesialområde bevaring, hensynssone C eller D, områdefredninger etter kulturminneloven § 19 eller gjennom skilting eller annen tilrettelegging for publikum.
- B. Automatisk fredete kulturminner som ikke er gitt et særskilt vern ut over den automatiske fredningen.

Ved forrige omdrev er disse kategoriene benevnt B og C – og det er viktig å være oppmerksom på dette ved sammenligning mellom denne rapporten og rapporten fra forrige omdrev. I tidligere omdrev var A-kategori brukt for automatisk fredete arkeologiske kulturminner der det var gitt dispensasjon etter kulturminneloven. Denne kategorien kulturminner er tatt ut i dette omdrevet av miljøovervåkningsprogrammet.

Bestemmelse av kategori er noe som gjøres som del av kontrollregistreringen. Dette er viktig, fordi planstatus for kulturminner kan endres over tid som følge av nye reguleringsplaner og rullering av kommuneplan.

Informasjon om hensynssoner i reguleringsplaner og kommuneplaner er hentet fra gjeldende planer i Trondheim kommune. Her er geometri for kulturminnet – slik det ligger i Askeladden-databasen, kryssjekket opp mot båndleggingssone 730 kulturminner, og hensynssone 570 kulturminner. Ved treff er dette ført inn i registreringsdatabasen for prosjektet.

Informasjon om dispensasjoner fra kulturminneloven er hentet fra Askeladden-databasen og gjeldende reguleringsplaner, samt dialog med Trøndelag fylkeskommune.

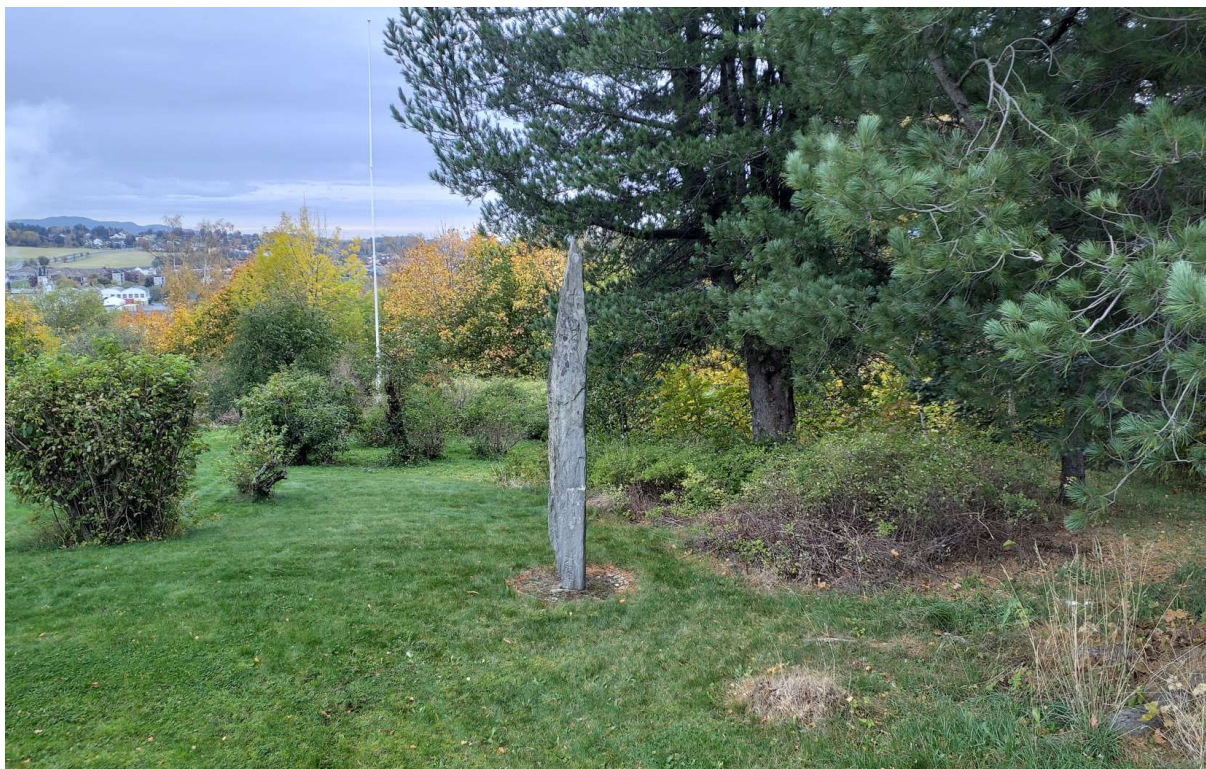
Vurdering om området er tilrettelagt med formidling og skjøtsel av kulturminnet er notert ved besøk på lokaliteten.

3.8. Analyse og statistikk

Alle data fra registreringene er hentet ut av feltapplikasjonen og bearbeidet videre i Excel. Datagrunnlaget er brukt til å ta ut statistikk som grunnlag for å vurdere viktige sammenhenger og trender.

Det gjøres oppmerksom på at selv om en stor andel av de automatisk fredete kulturminnene innenfor kommunen er kontrollregistrert, er likevel ikke tallmaterialet svært stort. Noen av resultatene er små – typisk med utslag i noen få lokaliteter. Materialet må derfor brukes med forsiktighet med tanke på å tolke det som kanskje er et øyeblikksbilde eller en statistisk tilfeldighet nettopp i år. Anvendbarhet og sikkerhet vil øke over tid ettersom lokalitetene kontrolleres i nye omdrev av programmet.

4. Tidligere registreringer i Trondheim kommune

Figur 4-1. Bautasteinslokalitet på Ranheim. ID 16258-1. Steinen er over 3 meter høy. Foto: Torunn Rosnes Jæger, Asplan Viak AS.

De første systematiske registreringene av automatisk fredete arkeologiske kulturminner i Trondheim kommune ble gjort i 1965. Registreringene ble utført for det Økonomiske kartverket (ØK), samme året som arbeidet med dette kartverket ble satt i gang. Ved den første ØK-registreringen i 1965 ble det registrert 200 faste kulturminner fordelt på 92 lokaliteter. Registreringene ble oppdatert i 1978. I 1997 ble 196 enkeltminner kontrollregistrert gjennom prosjektet «Kontrollregistrering av automatisk fredete kulturminner» (Sweco 2015).

Etter overvåkingsprogrammet «Fortidens minner i dagens landskap» ble lagt under Riksantikvaren i 2000, er arkeologiske kulturminner i Trondheim kontrollregistrert i 2005, 2010 og 2015. 130 av lokalitetene har vært kontrollert jevnlig siden 1965 (Ibid).

5. Funn og analyser av kontrollregistrering 2021

Figur 5-1. Gravrøys, ID 90100, på Engelsås ved Jonsvannet. Foto: Kjetil Lien Sundsdal, Asplan Viak AS.

I presentasjonen som følger er analysene delt inn i tematiske underkapittel som i stor grad følger rapportstrukturen i tidligere omdrev. Dette gjøres for å sikre god sammenligning bakover i tid.

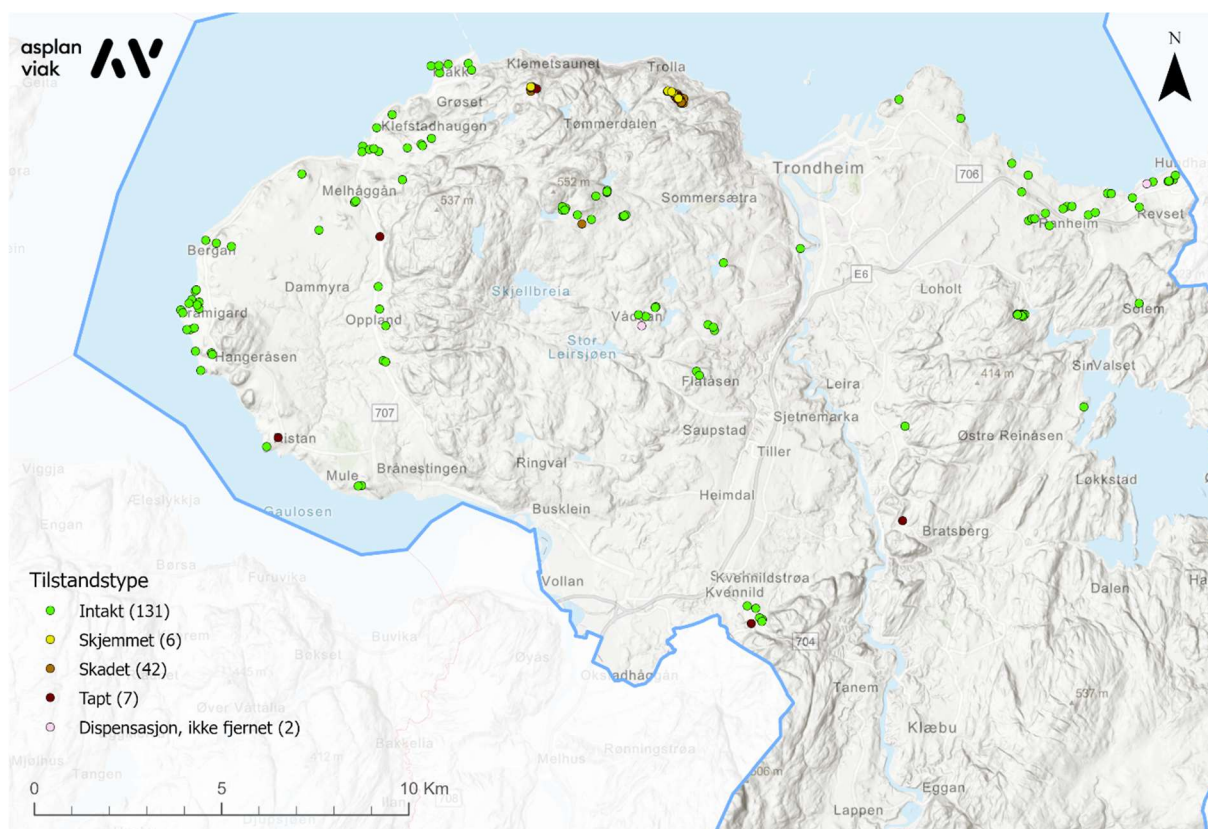
Rapporten gir først en oversikt over tilstandsendringer, presenterer resultater fordelt på tap, skader og skjemming, og ser deretter på hvordan dette fordeler seg på kulturminneart og arealbruk. Til sist er det en presentasjon av planstatus og hensynssoner for lokalitetene i miljøovervåkningsprogrammet.

Som ved forrige omdrev i miljøovervåkningsprogrammet, er det lokaliteter (og ikke enkeltminner) som er kontrollregistrert. I perioden 2000-2014 var det enkeltminner som ble registrert. Som tidligere har det vært et mål å få vurdert trusselbilder, men også se på effekter av vern.

5.1. Tilstand og tilstandsendring

I Trondheim kommune 2021 har fem kategorier for tilstand vært relevant. Tabellen under gir oversikt både over tilstanden til alle kulturminnene, og hvor mange av dem som ble endret til slik tilstand i 2021. Totalt ble det registrert 11 tilstandsendringer.

Tilstand	Antall	Prosent	Av disse endret i 2021
Intakt	131	69,7	-
Skadet	42	22,3	1
Skjemmet	6	3,2	1
Tapt	7	3,7	7
Dispensasjon, ikke fjernet	2	1,1	2
Totalsum	188	100	11

Figur 5-2. Kartet viser fordelingen tilstandstyper i etterkant av kontrollregistreringen i 2021.

5.2. Tap og årsak

Det er registrert 7 tapte kulturminner i dette omdrevet, og vist i tabell under. Årsaken til tapet er i alle tilfellene dispensasjon fra kulturminneloven. Disse er vist i tabell under.

	ID	Ny tilstand	Ny årsak	Kommentar
	55630	Tapet	Dispensasjon	<p>Gravminne</p> <p>Klart markert, steinblandet rundhaug. Registrert som skadet i 2010 og uendret ved forrige kontrollregistrering.</p> <p>Dispensert. Reguleringsplan vedtatt i 2017.</p>
	180087	Tapet	Dispensasjon	<p>Gravminne</p> <p>Lav røys påvist ved sjakting. Vurdert som intakt ved forrige kontrollregistrering. Det ble i 2014 registrert at store trær har stått på røysen.</p> <p>Dispensert. Reguleringsplan vedtatt i 2017. Regulert til fortau.</p>

	180088	Tapt	Dispensasjon	<p>Gravminne</p> <p>Sannsynlig gravrøys. Rotvelt avdekket og synliggjorde deler av røysen. Vurdert til skadet av rotvelt ved forrige kontrollregistrering.</p> <p>Dispensert. Reguleringsplan vedtatt i 2017. Regulert til boligbebyggelse.</p>
	180089	Tapt	Dispensasjon	<p>Gravminne</p> <p>Liten røys. Tilstand satt som intakt ved forrige kontrollregistrering. Overgrodd av krattskog og mose.</p> <p>Dispensert. Reguleringsplan vedtatt i 2017. Regulert til boligbebyggelse.</p>
	13585	Tapt	Dispensasjon	<p>Bosetning-aktivitetsområde</p> <p>Tre påviste kokegroper og eldre dyrkingslag.</p> <p>Dispensert. Reguleringsplan vedtatt i 2016. Regulert til annen veggrunn - grøntareal.</p>

	213584	Tapt	Dispensasjon	<p>Bosetning-aktivitetsområde</p> <p>Lokalitet med fire påviste kokegroper.</p> <p>Dispensert. Reguleringsplan vedtatt i 2016. Regulert til annen veggrunn - grøntareal</p>
	178485	Tapt	Dispensasjon	<p>Kokegroplokalitet</p> <p>Lokalitet bestående av 6 kokegroper i dyrket mark. Leirgrunn.</p> <p>Dispensert uten vilkår. Reguleringsplan vedtatt 2019, ikke fullt ut realisert enda.</p>

Askeladden ID 159977 og ID 159979 er registrert med tilstand *Dispensasjon, ikke fjernet* i 2021. Lokalitetene var registrert som intakt i forrige omdrev (2015). Det er gitt dispensasjon for lokalitetene i reguleringsplan vedtatt i 2015 (parkering), men var ikke fjernet ved registreringen i 2021.

	ID	Ny tilstand	Ny årsak	Kommentar
	55630	Dispensasjon, ikke fjernet	Dispensasjon	<p>Kullfremstillingsanlegg</p> <p>Kullgrop. Ytre mål: ca 1,4 x 1 m. Grunn fordypning med litt trekull påvist ved sondering med jordbor. Intakt ved forrige kontrollregistrering.</p> <p>Dispensert i reguleringsplan vedtatt i 2015, men lokalitetene var ikke fjernet ved kontrollregistreringen i 2021.</p>
	180087	Dispensasjon, ikke fjernet	Dispensasjon	<p>Kullfremstillingsanlegg</p> <p>Kullgrop. Ytre mål: ca 1 x 1 m. Grunn fordypning med litt trekull påvist ved sondering med jordbor. Intakt ved forrige kontrollregistrering.</p> <p>Dispensert i reguleringsplan vedtatt i 2015, men lokalitetene var ikke fjernet ved kontrollregistreringen i 2021.</p>

5.3. Tildekking, skade og årsak

Samlet i Trondheim er det 42 kulturminner som er registrert som skadet. Av disse er det en som regnes som en endring fra forrige omdrev. Denne er vist i tabell under.

Grunnen til skade er Bygg/anlegg- industri/vei.

	ID	Ny tilstand	Ny årsak	Kommentar
	138550	Skadet	Bygg/anlegg- industri/vei	<p>Bosetning-aktivitetsområde. Lokalitet med bosetningsspor - stolpehull, kokegroper, samt et større felt med skjørbrent stein. Skadet (uendret) ved forrige kontrollregistrering.</p> <p>Ved kontrollregistrering i 2010 ble lokaliteten registrert som skadet, årsak jordbruk. I neste omdrev i 2015 ble tilstandstype vurdert til uendret. Nordøstre del av lokaliteten ligger innenfor område for avfallssuganlegg.</p> <p>Reguleringsplan vedtatt i 2012. Delvis dispensasjon. Delvis utgravd i 2013.</p>

5.4. Skjemming og årsak

Samlet i Trondheim er det 6 kulturminner som er registrert som skjemmet. Av disse er det en som regnes som en endring fra forrige omdrev. Denne er vist i tabell under.

Sikring av et jernvinneanlegg er årsaken til den ene endringen i 2021. Årsaken er kategorisert som skjøtsel. Tiltaket er gjort for å bevare kulturminnet, og det forventes at tilstandstypen potensielt kan bli «forbedret» når skjøtselstiltaket er fjernet.

	ID	Ny tilstand	Ny årsak	Kommentar
	159989	Skjemmet	Skjøtsel	<p>Jernvinneanlegg. Tørrmurt steinkonstruksjon, slagg og røstet jernmalm. Intakt ved forrige kontrollregistrering.</p> <p>Lokaliteten, med en utstrekning på 13 x 6 meter, ligger tett ved tursti/skiløype.</p> <p>Innenfor lokaliteten er det lagt ut isolerende matter. Fysiske skader ikke observert.</p> <p>Sikringstiltak utført av Vitenskapsmuseet. Tiltaket er gjort for å bevare kulturminnet.</p>

5.5. Geografisk fordeling av tap, skade og skjemming

Kartet under viser den geografiske fordelingen av lokaliteter som har endret tilstandstype etter registreringen i 2021.

Figur 5-3. Kartet viser skjemming, tap og skade registrert i 2021.

5.6. Tap, skade og skjemming fordelt på kulturminneart

Tabell under viser hvilke typer kulturminner som ved dette omdrevet er registrert som tapt, skadet eller skjippet.

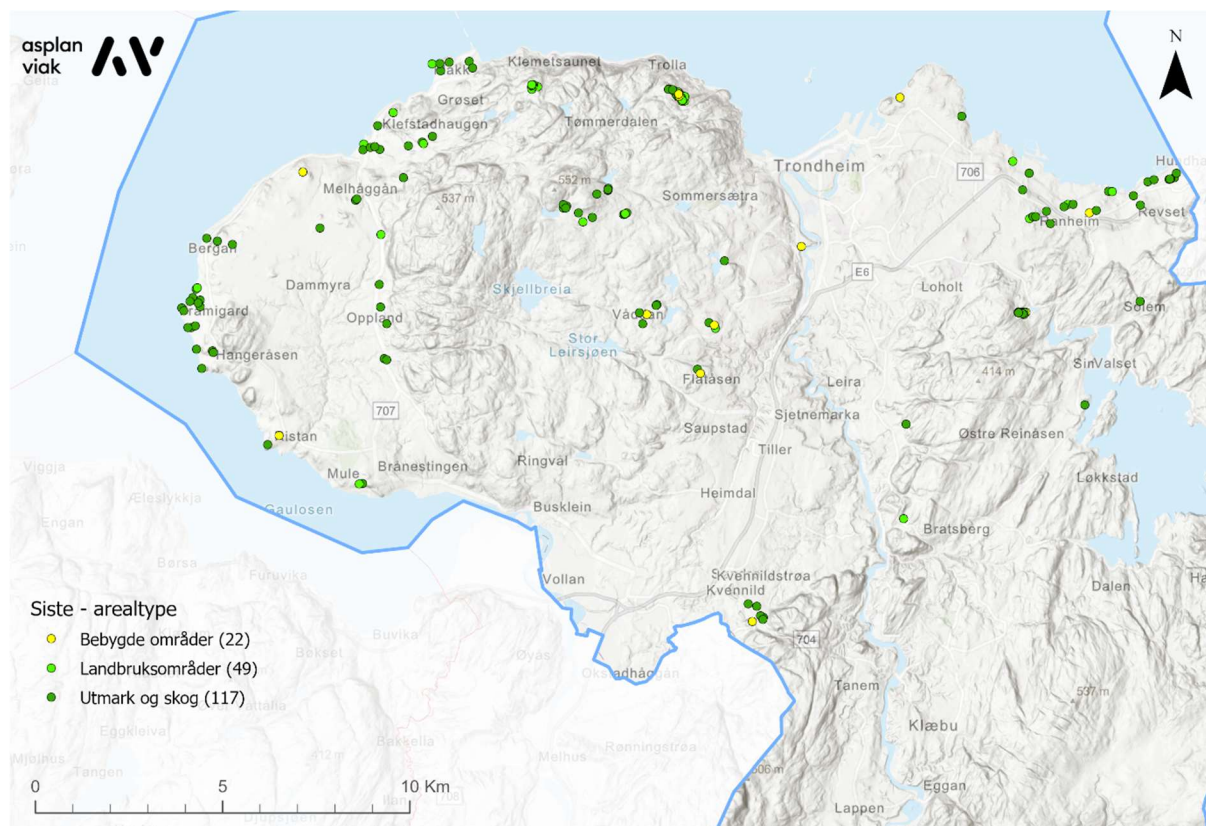
ID	Ny tilstand	Kulturminneart
213584	Tapt	Bosetning-aktivitetsområde
213585	Tapt	Bosetning-aktivitetsområde
55630	Tapt	Gravminne
180087	Tapt	Gravminne

180088	Tapt	Gravminne
180089	Tapt	Gravminne
178485	Tapt	Kokegroplokalitet
138550	Skadet	Bosetning-aktivitetsområde
159989	Skjemmet	Jernvinneanlegg

Av sju tapte lokaliteter er fire gravminner. De resterende er henholdsvis to bosetning-aktivitetsområder og en kokegroplokalitet. Alle de tapte kulturminnelokalitetene er dispensert gjennom reguleringsplan. Ut fra tallene er det ikke grunnlag for å slå fast at en spesiell kulturminneart er *mer utsatt* for skade eller skjemming i Trondheim kommune.

5.7. Tap, skade og skjemming fordelt på arealbrukstype

Arealbruk er en registrering som viser bruken av arealene og deres beskaffenhet. I Trondheim kommune er 11 av de 21 ulike arealbrukskategoriene brukt i registreringene.

Figur 5-4. Kartet viser lokalitetene som inngår i miljøovervåkningsprogrammet, fordelt på arealbrukstype.

Arealbruk er en registrering som viser bruken av arealene og deres beskaffenhet. I Trondheim kommune er 11 av de 21 ulike arealbrukskategoriene brukt i registreringene.

Ved dette omdrevet er det gjort fem endringer i arealbrukskategori fra forrige kontrollregistrering. Dette er gjort ut fra det førende prinsippet om at den arealbruken som antas å påvirke lokaliteten i størst grad skal være gjeldende kategori (se kap. 3.6). Alle endringene er korrigerende av forrige omdrev.

ID	Siste - arealtype	Ny arealtype	
36315	Dyrket mark/åker	Randvegetasjon (Korrektur). Framstår som et skogsholt / åkerholme i dyrket mark. Ikke tegn til beitebruk.	
45895	Dyrket mark/åker	Randvegetasjon (Korrektur). Framstår som et skogsholt / åkerholme i dyrket mark. Ikke tegn til beitebruk.	
26403	Gjengroings-område	Skog (Korrektur). Større sammenhengende skogsområde.	

ID	Siste - arealtype	Ny arealtype	
73050	Gjengroings-område	Skog (Korrektur). Større sammenhengende skogsområde.	
147946	Myr	Skog (korrektur). Større sammenhengende skogsområde.	

Tabellen under viser en fordeling av tap, skade og skjemming i dette omdrevet, fordelt på arealbrukstype i dag. To lokaliteter har fått tilstandsendringen «Dispensasjon, ikke fjernet». De er ikke vist i tabell under, da de ligger intakt.

ID	Arealbrukstype	Lokalitetsart	Tilstand	Årsak
55630	Boligområde	Gravminne	Tapt	Dispensasjon
138550	Næring/industri/masseuttak	Bosetning-aktivitetsområde	Skadet	Delvis dispensert og utgravd.
159989	Skog/utmark	Jernvinneanlegg	Skjemmet	Skjøtselstiltak. Dekket til av Vitenskapsmuseet for å bevare lokaliteten.
213584	Vei/jernbane	Bosetning-aktivitetsområde	Tapt	Dispensasjon
213585	Vei/jernbane	Bosetning-aktivitetsområde	Tapt	Dispensasjon
178485	Boligområde	Kokegroplokalitet	Tapt	Dispensasjon
180087	Boligområde	Gravminne	Tapt	Dispensasjon
180088	Boligområde	Gravminne	Tapt	Dispensasjon
180089	Boligområde	Gravminne	Tapt	Dispensasjon

5.8. Status i arealplaner

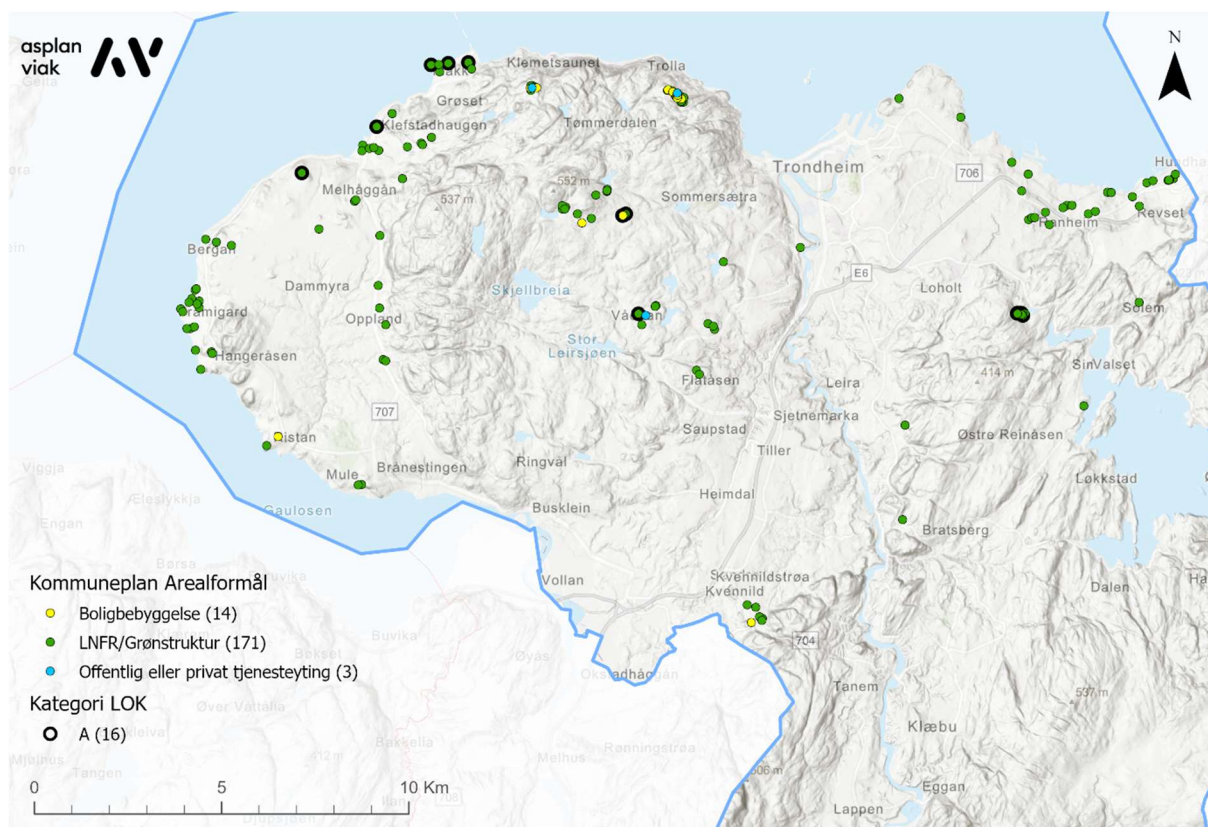
I miljøovervåkingsprogrammet er det søkelys på hensynssoner (inkludert båndleggingssoner) da dette er opplysninger som er godt tilgjengelig, og som gir et tydelig juridisk vern. Ved dette omdrevet har det vært mulig å koble digitale plankart opp mot geometri fra Askeladden. Dette sikrer at kontrollregistreringen fanger opp alle aktuelle hensynssoner for kulturminner, og reduserer faren for feilføringer i kontrollregistreringen. Det må likevel presiseres at plandata kan ha feilkilder. Noen kommuner er restriktive med hensyn på å gi tilgang til reguleringsplanbasene som vektordata, da det fortsatt er en god del reguleringsplaner som ikke foreligger i vektorformat og det fryktes feilbruk/misforståelser ved bruk - særlig i automatiske analyser. Noen av de gamle planene er også av en slik art at bestemmelsene faktisk sier mer om bruk/formål enn selve plankartet. Det kan derfor være svakheter i vektordata, og manglende ajourføring av plandata i de ulike kommunene.

Riksantikvaren har som part i Norge Digitalt tilgang til plandata fra kommunene via GeoNorge. Plandata hentet fra GeoNorge er kopidata ved den gitte dato de er hentet ut. Mange kommuner har kontinuerlig oppdatering i planbasene.

Ved dette omdrevet er én lokaliteter som i 2015 var kategorisert i vernekategori A rettet til B. I tillegg til korrekturen fra A til B, er det gjort 51 endringer fra B til A, dvs. 51 lokaliteter har siden forrige omdrev fått et vern gjennom plan- og bygningsloven. I hovedsak skyldes dette reguleringsplaner. Tabell over disse finnes i kap. 5.9.

5.8.1. Arealformål og hensynssoner i kommuneplan

Kommuneplanens arealdel for Trondheim kommune er fra 2013 (med unntak av områder med innsigelse) og gir rammer og føringer for kommunens arealutvikling. Areal ved 161 av lokalitetene i miljøovervåkingsprogrammet er avsatt til LNF (landbruk, natur og friluftsliv), eller LNF i kombinasjon med andre arealformål. Deretter følger 14 lokaliteter til Boligbebyggelse, 10 til grønnstruktur og 3 offentlig eller privat tjenesteyting.

Figur 5-5. Kartet viser alle lokalitetene fordelt på arealformål (gruppert) i kommuneplanen (2013).

Kommuneplanen viser at 12 av lokalitetene som inngår i miljøovervåkingsprogrammet helt eller delvis er lagt i hensynssone H570 kulturmiljø. Dette er hensynssoner for kulturmiljø og kulturlandskap. Kommuneplanen har omtale av sonen i bestemmelsene til kommuneplanen, og det er knyttet egen tekst til hensynssone Midtbyen.

Kommuneplanen har to bestemmelser knyttet til forhold til gjeldende reguleringsplaner:

§ 2.1 I landbruks-, natur- og friluftsområder (LNFR) og i områder regulert til naturvern gjelder fortsatt gjeldende reguleringsplaner foran kommuneplanens arealdel.

§ 2.2 I områder regulert til bevaring på grunn av historisk, antikvarisk eller annen kulturell verdi gjelder fortsatt gjeldende reguleringsplaner foran kommuneplanens arealdel.

Dette er med på å sikre lokaliteter i miljøovervåkingsprogrammet som er regulert til vern i reguleringsplaner, selv om de er i strid med kommuneplanen sin arealdel.

Det er også utarbeidet egen rapport «Hensynssoner utvalgte kulturmiljø, kommuneplanens arealdel 2012-2024, vedlegg 5» med tilhørende illustrasjon som viser

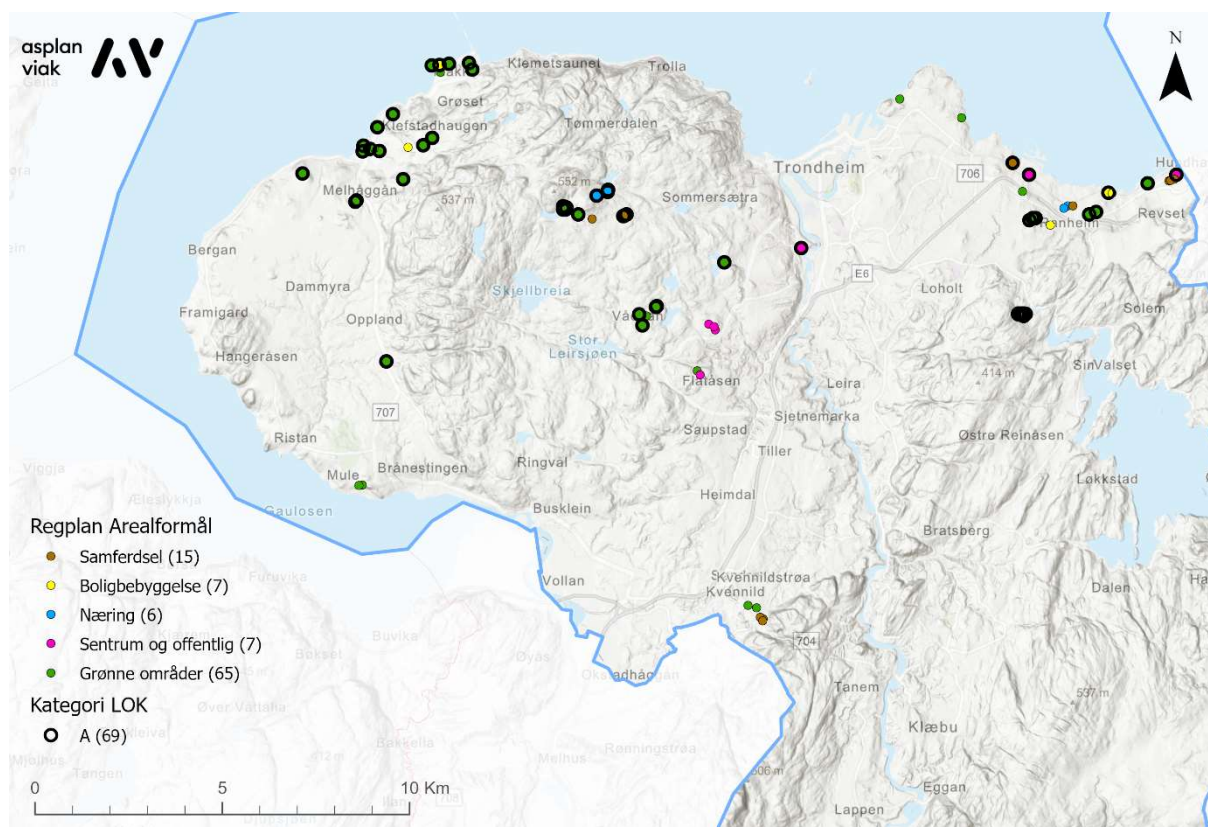
lokasjonene hensynssone bevaring kulturmiljø. Rapporten består av kortfattede beskrivelser som kun er ment som stikkord. Beskrivelsene skal gi en pekepinn om hvilke historisk og antikvarisk relaterte miljøkvaliteter det i hovedsak er tale om i de enkelte områdene.

Det er også utarbeidet en kulturminneplan 2013-2025 som ble vedtatt oktober 2013. Dette er en temabasert kommunedelplan, med handlingsdel som skal rulleres sammen med kommuneplanens arealdel. Planen har et digitalt aktsomhetskart der automatisk fredete kulturminner (Askeladden) inngår.

Trøndelag fylkeskommune vedtok 15.12.2021 [Regional plan for kulturmiljø](#) i fylket (2022-2030). Denne skal gi føringer for en regional kulturmiljøpolitikk, og er avgrenset til faste kulturminner, kulturmiljø, kulturlandskap og fartøy. Planen trekker opp mål og retningslinjer for kulturmiljø i fylket.

5.8.2. Arealformål og hensynssoner i reguleringsplaner

Av de 188 lokalitetene som inngår i miljøovervåkningsprogrammet, er det 100 som inngår i en reguleringsplan. Av disse er det 69 som er gitt hensynssone C eller D, spesialområde bevaring (etter eldre plan- og bygningslov), eller er avmerket på en eller annen måte i plankart, for eksempel med «K» eller «fornminne».

Figur 5-6. Kartet viser lokaliteter som er omfattet av reguleringsplan, og hvilket arealformål de inngår i.

De resterende 31 lokalitetene er regulert, men har ikke hensynssone / båndleggingszone i reguleringsplan, eller annen type avmerking i plankart som tilsier et særlig vern. Reguleringsplanene er fra 1941-2019. 17 av planene er fra tidsperioden 1941-1998 og spesielt i tilfelle med de eldre reguleringsplanene er at de må behandles særskilt. Her kan også noen av lokalitetene være påvist i årene etter planvedtak. De resterende 15 planene er fra tidsperioden 2008-2019. Syv av disse planene har bestemmelsesområder der kulturminne kan frigis, eller bestemmelsesområde der det vises til arkeologisk utgravingsområde.

Tabell under viser lokalitetene som er regulert uten særlig vern, dvs. vernekategori B, og som ikke er dispensert (med bestemmelsesområde i plankart).

Tabellen er sortert etter plan-id. Lenke til planene finnes [digitalt tilgjengelig hos Trondheim kommune](#), der det kan søkes på planid.

ID	Lokalitetsart	Regplan planid	Regpl år	Regplan Arealformål	Regplan Hensynssone
90925	Gravminne	r0180d	1986	Friluftsområde	Nei
109125	Tjærebrenningsanlegg	r0185p	2008	Friområde	Nei
109129	Tjærebrenningsanlegg	r0185p	2008	Friområde	Nei
73045	Gravfelt	r0221	1985	Jord - og skogbruk	Nei
176208	Gravminne	r0222	1985	Jord - og skogbruk	Nei
107620	Gravminne	r0222	1985	Jord - og skogbruk	Nei
45910	Gravminne	r0268	1988	Bolig	Nei
45901	Gravminne	r0328	1989	Jordbruk	Nei
55622	Gravminne	r0328	1989	Jordbruk	Nei
26410	Gravminne	r0400	1941	Park og beplantninger herunder kirkegårder	Nei
6875	Gravfelt	r0640	1963	Offentlig grøntareal/friluftsbad	Nei

Det er viktig at Trondheim kommune og Trøndelag fylkeskommune er oppmerksom på hvilke lokaliteter som er regulert uten tilstrekkelig hensynssone i plankart.

5.9. Vernekategori

5.9.1. Vernekategori og arealbrukstyper

I kap. 5.8 ble det vist at det var 16 lokaliteter i miljøovervåkningsprogrammet som gjennom kommuneplanen hadde et særskilt vern gjennom plan- og bygningsloven. Det respektive tallet for reguleringsplaner var 69. To lokaliteter har et vern gjennom både kommuneplanen og gjennom reguleringsplan.

Summert opp viser gjennomgangen at lokaliteter i miljøovervåkningsprogrammet for Trondheim kommune har 83 lokaliteter i vernekategori A, og 105 i vernekategori B. De fordeler seg på arealbrukstyper som vist i tabeller under.

Vernekategori A*	Antall
Skog	40
Randvegetasjon	11
Dyrket mark, åker	10
Boligområde	7
Tun- hage	6
Skog, produktiv/hogstfelt	3
Gjengroingsområde	3
Myr	2

Hytteområde	1
<i>Totalt</i>	83

Vernekategori B*	Antall
Skog	67
Randvegetasjon	9
Boligområde	8
Dyrket mark, åker	5
Beitemark	5
Tun, hage	5

Gjengroingsområde	2
Myr	2
Vei / jernbane	2
Totalt	105

* listene er ajour med de fem endringene i arealbrukskategori gjort i 2021.

Oversikten viser at de ulike arealtypene har en nokså jevn fordeling av kulturminner i de ulike arealtypene. Unntaket er skog, der en klar overvekt av kulturminner i begge vernekategoriene. Det er noe overvekt av vernekategori B. Dette er ikke overraskende, med tanke på at skogsområder i mindre grad er regulert enn andre arealtyper.

Det er ellers verdt å merke seg at arealbrukstyper som er typiske der folk bor og ferdes, ikke utmerker seg særskilt i vernekategori A. Del av forklaringen kan være at utvalget av lokaliteter i miljøovervåkningsprogrammet gir en overrepresentasjon av lokaliteter i utkantsområder. Vi vet også at nyregistrerte funnlokaliteter i pressområder som går tapt (dispensasjon) ikke er med i miljøovervåkningsprogrammet (pers. meddelt Knut Harald Stomsvik, Trøndelag fylkeskommune). Tallene bør derfor brukes med forsiktighet.

Ellers viser gjennomgangen av materialet at de 51 endringene fra vernekategori B til A som har skjedd siden sist omdrev, har foregått i en rekke arealtyper, men skog merker seg ut med over halvparten av lokasjonene. Tabellen under viser endringen, og er sortert på arealtype.

ID	Kategori 2021	Kategori 2015	Lokalitetsart	Arealtype
45891	A	B	Bautasteinslokalitet	Boligområde
45911	A	B	Gravminne	Boligområde
45912	A	B	Gravminne	Boligområde
55609	A	B	Gravfelt	Boligområde
87972	A	B	Gravfelt	Boligområde
97692	A	B	Gravminne	Boligområde
16251	A	B	Bosetning-aktivitetsområde	Dyrket mark/åker
93952	A	B	Bosetning-aktivitetsområde	Dyrket mark/åker
95265	A	B	Bosetning-aktivitetsområde	Dyrket mark/åker
102657	A	B	Bosetning-aktivitetsområde	Dyrket mark/åker
138549	A	B	Bosetning-aktivitetsområde	Dyrket mark/åker
138553	A	B	Bosetning-aktivitetsområde	Dyrket mark/åker
176700	A	B	Bosetning-aktivitetsområde	Dyrket mark/åker
55613	A	B	Gravfelt	Gjengroingsområde

45893	A	B	Gravminne	Hytteområde
109087	A	B	Tjærebrenningsanlegg	Myr
109089	A	B	Tjærebrenningsanlegg	Myr
45892	A	B	Gravfelt	Randvegetasjon (udyrtet ved dyrket mark)
55616	A	B	Gravminne	Randvegetasjon (udyrtet ved dyrket mark)
55618	A	B	Gravminne	Randvegetasjon (udyrtet ved dyrket mark)
55619	A	B	Gravfelt	Randvegetasjon (udyrtet ved dyrket mark)
36312	A	B	Gravfelt	Skog
111703	A	B	Kullfremstillingsanlegg	Skog
111704	A	B	Kullfremstillingsanlegg	Skog
111705	A	B	Kullfremstillingsanlegg	Skog
111706	A	B	Kullfremstillingsanlegg	Skog
111707	A	B	Kullfremstillingsanlegg	Skog
111708	A	B	Kullfremstillingsanlegg	Skog
113601	A	B	Kullfremstillingsanlegg	Skog
113602	A	B	Kullfremstillingsanlegg	Skog
113604	A	B	Kullfremstillingsanlegg	Skog
113607	A	B	Kullfremstillingsanlegg	Skog
113608	A	B	Kullfremstillingsanlegg	Skog
113609	A	B	Kullfremstillingsanlegg	Skog
113613	A	B	Kullfremstillingsanlegg	Skog
113621	A	B	Kullfremstillingsanlegg	Skog
113622	A	B	Kullfremstillingsanlegg	Skog
113626	A	B	Kullfremstillingsanlegg	Skog
113629	A	B	Kullfremstillingsanlegg	Skog
113634	A	B	Kullfremstillingsanlegg	Skog
113641	A	B	Kullfremstillingsanlegg	Skog
113645	A	B	Kullfremstillingsanlegg	Skog
113648	A	B	Kullfremstillingsanlegg	Skog
113654	A	B	Kullfremstillingsanlegg	Skog
113656	A	B	Kullfremstillingsanlegg	Skog
122624	A	B	Gravfelt	Skog
159973	A	B	Kullfremstillingsanlegg	Skog
26396	A	B	Gravfelt	Skog; produktiv/hogstfelt
26397	A	B	Gravminne	Tun- hage
147340	A	B	Bosetning-aktivitetsområde	Tun- hage
149046	A	B	Bosetning-aktivitetsområde	Tun- hage

5.9.2. Vernekategori og tap/skade

Summert opp viser gjennomgangen at lokaliteter i miljøovervåkningsprogrammet for Trondheim kommune har 83 lokaliteter i vernekategori A, og 105 i vernekategori B. De fordeler seg på tilstand som vist i tabeller under.

Vernekategori A	Antall	Prosent
Intakt	56	67,4 %
Skadet	23	27,7 %
Skjemmet	4	4,8 %
<i>Totalt</i>	<i>83</i>	<i>100 %</i>

Vernekategori B	Antall	Prosent
Intakt	75	71,4 %
Skadet	19	18,1 %
Skjemmet	2	1,9 %
Dispensasjon ikke fjernet	2	1,9 %
Tapt	7	6,6 %
<i>Totalt</i>	<i>105</i>	<i>100 %</i>

Oversikten viser at kulturminner i vernekategori A har en litt høyere andel skjemmede og skadete lokaliteter enn vernekategori B. Dette kan være en statistisk tilfeldighet – eller det gjenspeiler at regulerte områder er mer i aktiv bruk av mennesker – og at kulturminner utsettes for mer skjemming og skade. Det er lite i kontrollregistreringen fra 2021 som indikerer at ytterligere vern ut over den automatiske fredningen gir mindre tap og skade, men ingen lokaliteter i vernekategori A har gått tapt, men de har noe mer skade og skjemming. Tallmaterialet er ikke stort nok til at det kan dras sikre konklusjoner.

5.9.3. Forholdet kontrollerte kontra ukontrollerte tap

Det er ikke registrert ukontrollerte tap ved kontrollregistreringen i 2021. Ti kulturminnelokaliteter er siden forrige kontrollregistrering dispensert. Sju av disse er registrert som tap i dette omdrevet, og en som skadet (delvis utgravd). To lokaliteter er dispensert, men ikke fjernet.

6. Konklusjon

Figur 6-1. Kullframstillingsanlegg, ID 147899, ligger i skogsterreng. Foto: Kjetil L. Sundsdal, Asplan Viak AS.

Et representativt utvalgt av automatisk fredete arkeologiske kulturminner i Trondheim kommune er blitt kontrollregistrert og analysert. Fokuset i analysene har vært på tilstandsendring, årsaker til eventuell tilstandsendring, samt variabler som brukes til å si noe om hvilke lokaliteter som utsettes for tap/skade. Det har vært et mål å ut fra registreringene si noe om hvilke lokaliteter som er mest utsatt for tap og skade, hva som er årsaken til dette, og om det finnes fellestrekk.

Ved forrige omdrev (2015) var 29 av 207 lokaliteter registrert som skadet, skjemmet eller tapt, dvs. 14 %. Man så at tap og skader først og fremst skjedde i by- og tettbygde områder. Videre så det ut til at kulturminner i regulerte områder ikke forhindre tap og skade, sammenlignet med kulturminnene i uregulerte områder.

Kontrollregistreringene i 2021 viser at 55 av lokalitetene, som utgjør 29 % av totalen i programmet, er enten skadet, skjemmet eller tapt. Antall nye skader (1), skjemming (1) eller tap (7 - alle er dispensasjoner) gir ikke grunnlag for å slå fast hvilke lokalitetsart som er mest utsatt for tilstandsendring i Trondheim. Av disse ni objektene som utgjør en endring siden 2015, dreier fire av dem seg om gravminner, tre er bosetning-aktivitetsområder og en er en kokegrop. I tillegg til disse ni er to lokaliteter dispensert, men ikke fjernet enda. Ser man på prosentandelen skade, skjemming og tap fra 2015 til i dag, kan man tilsynelatende tro at det har skjedd en negativ utvikling i Trondheim, med en økning fra 14 % til 29 %. Her er det viktig å være klar over at alle tap skyldes at det er gitt dispensasjon - og må regnes som et «kontrollert» tap. Kun to kulturminner har fått en tilstandsendring av andre årsaker. Det ene er et jernvinneanlegg (ID 159989), der skjøtselstiltak fra Vitenskapsmuseet har gitt en tildekking av lokaliteten. Dette er et tiltak som både er akseptert og ønsket fra kulturmiljøforvaltningen, men lokaliteten bør likevel anses som skjemmet i miljøovervåkingsprogrammet. Det siste kulturminnet er et bosetning-aktivitetsområde (ID 138550) som er kategorisert som skadet. Lokaliteten er delvis dispensert, og den delen som fortsatt finnes, anses som skadet. Tilstandsendringene ved dette omdrevet har i hovedsak skjedd i boligområder og veianlegg (tapt - dispensasjon), og årsak er med stor overvekt dispensasjon fra kulturminneloven.

Omdrevet i Trondheim kommune 2021 viser at det er ingen nye tap, skade eller skjemming av kulturminnene som ikke i en eller annen grad har blitt vurdert og avklart av kulturmiljøforvaltningen.

7. Etterord: Råd om kontrollregistrering i Trondheim

Figur 7-1. Foto: Kjetil Lien Sundsdal.

7.1. Råd til feltarbeidet

De fleste kulturminnene som inngår i miljøovervåkningsprogrammet i Trondheim kommune er lette å komme seg til enten via kjørevei eller turveier/stier. Dette er en av de kommunene i programmet som er rask å registrere.

Registreringen i 2021 fant sted mot slutten av september, og vegetasjonen var preget av høst, noe som var en fordel. Generelt er det lite gjengroing og lettere terreng å gå i enn i andre kommuner.

Det anbefales å ta kontakt med Trøndelag fylkeskommune i forkant av registreringene. De kan ha opplysninger som ikke er lagt inn i Askeladden enda.

I utvalget er det en lokalitet (ID 26396) som har to geometrier med samme lokalitets ID. Dette gav en del merarbeid i feltregistreringene og i etterarbeidet (kart, lister og statistikk).

7.2. Råd til nye omdrev av miljøovervåkningsprogrammet

Det er viktig å være klar over at utvalget av kulturminner i Trondheim kommune ikke er helt representativt for det samlede «bestanden» av kulturminner i kommunen. Nyregistrerte automatisk fredete arkeologiske kulturminner er ikke med i miljøovervåkningsprogrammet, og det er nettopp her fylkeskommunen ser at man har det største tapet. Mange bosetning-aktivitetsområder blir påvist i forbindelse med reguleringsprosesser og dispensert med og uten vilkår. Dette tapet blir ikke fanget opp i miljøovervåkningsprogrammet. Dette er et forhold som gjelder for alle kommunene som inngår i miljøovervåkningsprogrammet.

Det er lite ønskelig å endre på utvalget av kulturminner i miljøoppfølgingsprogrammet, men det er viktig å være bevist på slike forhold når funnene analyseres.

Dersom nye lokaliteter skal vurderes inn i programmet, bør det velges noen bergkunstlokaliteter. Disse er ikke representert i utvalget per i dag.

7.3. Råd og forslag til oppfølging - til kommune og regional kulturmiljøforvaltning

Kontrollregistreringen i 2021 viste at det ikke er registrert tap av kulturminner uten avklaring med kulturmiljøforvaltningen (dispensasjon). Tallmaterialet er forholdsvis lite i forhold til det høye antallet av kulturminner i Trondheim, og det er usikkert om dette bildet gjelder hele kulturminnetilfanget i kommunen.

Det ser ut til at Askeladden-databasen ikke er oppdatert i forhold til endret vernestatus og de siste opplysninger som gjelder saksbehandling og dispensasjonsbehandling. Dette bør følges opp.

Gjennomgang av planstatus viste at mange kulturminner mangler hensynssone i kommuneplanen. Dette bør rettes opp i når Trondheim kommune ruller kommuneplanen.

Det er viktig å være klar over at det finnes mange eldre reguleringsplaner i kommunen, der det i dag er kjent fredete kulturminner som ikke er gitt et særlig vern i planen, se tabell i kap. 5.8.1. Det antas å være særlig risiko for tap, skade og skjemming i disse områdene - fordi mange vil tro at arealbruken er avklart.

Den ene lokaliteten (ID 26396) som har flere geometrier med samme lokalitets ID i Askeladden bør gås gjennom og rettes, enten som egne lokalitetsnummer eller som enkeltminner. Dette vil lette arbeidet i neste omdrev.

8. Tabell over kontrollregistrerte lokaliteter

ID	Kategori	Lokalitetsart	Tilstandstype	Endret	Årsak til endring
6871	A	Gravfelt	skadet	Nei	
6872	A	Gravminne	skadet	Nei	
6875	B	Gravfelt	intakt	Nei	
16246	A	Gravminne	skadet	Nei	
16251	A	Bosetning-aktivitetsområde	skadet	Nei	
16255	A	Gravminne	Intakt	Nei	
16258	A	Bautasteinslokalitet	intakt	Nei	
26396	A	Gravfelt	skadet	Nei	
26397	A	Gravminne	skjemmet	Nei	
26406	A	Gravminne	skadet	Nei	
26410	B	Gravminne	intakt	Nei	
36311	A	Bautasteinslokalitet	intakt	Nei	
36312	A	Gravfelt	intakt	Nei	
36327	A	Gravminne	skjemmet	Nei	
45891	A	Bautasteinslokalitet	intakt	Nei	
45892	A	Gravfelt	intakt	Nei	
45893	A	Gravminne	intakt	Nei	
45901	B	Gravminne	intakt	Nei	
45906	A	Gravminne	intakt	Nei	
45907	A	Gravminne	Skadet	Nei	
45910	B	Gravminne	skjemmet	Nei	
45911	A	Gravminne	skadet	Nei	
45912	A	Gravminne	skadet	Nei	
55609	A	Gravfelt	skadet	Nei	
55613	A	Gravfelt	Skadet	Nei	
55614	A	Gravfelt	skadet	Nei	
55616	A	Gravminne	skadet	Nei	
55618	A	Gravminne	skadet	Nei	
55619	A	Gravfelt	Intakt	Nei	
55622	B	Gravminne	skadet	Nei	
55628	A	Gravminne	intakt	Nei	
55630	B	Gravminne	Tapt	Ja	Dispensasjon
66945	A	Gravfelt	skadet	Nei	
66946	A	Gravminne	intakt	Nei	
66959	A	Gravminne	intakt	Nei	

66960	A	Gravminne	Intakt	Nei	
73041	A	Gravminne	Skadet	Nei	
73044	A	Gravminne	Skadet	Nei	
73045	B	Gravfelt	skadet	Nei	
87972	A	Gravfelt	Intakt	Nei	
90925	B	Gravminne	Intakt	Nei	
93952	A	Bosetning-aktivitetsområde	Intakt	Nei	
95265	A	Bosetning-aktivitetsområde	Intakt	Nei	
97692	A	Gravminne	skjemmet	Nei	
98401	A	Kullfremstillingsanlegg	Intakt	Nei	
102657	A	Bosetning-aktivitetsområde	skadet	Nei	
107620	B	Gravminne	Skjemmet	Nei	
109087	A	Tjærebrenningsanlegg	Intakt	Nei	
109089	A	Tjærebrenningsanlegg	Intakt	Nei	
109125	B	Tjærebrenningsanlegg	Intakt	Nei	
109129	B	Tjærebrenningsanlegg	Intakt	Nei	
111703	A	Kullfremstillingsanlegg	Intakt	Nei	
111704	A	Kullfremstillingsanlegg	Intakt	Nei	
111705	A	Kullfremstillingsanlegg	Intakt	Nei	
111706	A	Kullfremstillingsanlegg	Intakt	Nei	
111707	A	Kullfremstillingsanlegg	Intakt	Nei	
111708	A	Kullfremstillingsanlegg	Intakt	Nei	
113601	A	Kullfremstillingsanlegg	Intakt	Nei	
113602	A	Kullfremstillingsanlegg	Intakt	Nei	
113604	A	Kullfremstillingsanlegg	Intakt	Nei	
113607	A	Kullfremstillingsanlegg	Intakt	Nei	
113608	A	Kullfremstillingsanlegg	Intakt	Nei	
113609	A	Kullfremstillingsanlegg	Intakt	Nei	
113613	A	Kullfremstillingsanlegg	Intakt	Nei	
113621	A	Kullfremstillingsanlegg	Intakt	Nei	
113622	A	Kullfremstillingsanlegg	Intakt	Nei	
113626	A	Kullfremstillingsanlegg	Intakt	Nei	
113629	A	Kullfremstillingsanlegg	Intakt	Nei	
113634	A	Kullfremstillingsanlegg	Intakt	Nei	
113641	A	Kullfremstillingsanlegg	Intakt	Nei	
113645	A	Kullfremstillingsanlegg	Intakt	Nei	
113648	A	Kullfremstillingsanlegg	Intakt	Nei	
113654	A	Kullfremstillingsanlegg	Intakt	Nei	
113656	A	Kullfremstillingsanlegg	Intakt	Nei	

122623	A	Gravminne	Intakt	Nei	
122624	A	Gravfelt	Intakt	Nei	
138549	A	Bosetning-aktivitetsområde	Skadet	Nei	
138550	A	Bosetning-aktivitetsområde	Skadet	Ja	Bygg/anlegg- industri/vei
138553	A	Bosetning-aktivitetsområde	Skadet	Nei	
147340	A	Bosetning-aktivitetsområde	Intakt	Nei	
147911	A	Kullfremstillingsanlegg	Intakt	Nei	
147919	A	Kullfremstillingsanlegg	Intakt	Nei	
147927	A	Kullfremstillingsanlegg	Intakt	Nei	
159973	A	Kullfremstillingsanlegg	Intakt	Nei	
159977	B	Kullfremstillingsanlegg	Dispensasjon, ikke fjernet	Ja	Dispensasjon
159979	B	Kullfremstillingsanlegg	Dispensasjon, ikke fjernet	Ja	Dispensasjon
159983	A	Kullfremstillingsanlegg	Intakt	Nei	
159984	A	Annen arkeologisk lokalitet	Intakt	Nei	
159985	A	Kullfremstillingsanlegg	Intakt	Nei	
159987	A	Kullfremstillingsanlegg	Intakt	Nei	
159988	A	Jernvinneanlegg	Intakt	Nei	
159989	A	Jernvinneanlegg	Skjemmet	Ja	Skjøtsel
176208	B	Gravminne	Skadet	Nei	
176700	A	Bosetning-aktivitetsområde	Intakt	Nei	
178485	B	Kokegroplokalitet	Tapt	Ja	Dispensasjon
180087	B	Gravminne	Tapt	Ja	Dispensasjon
180088	B	Gravminne	Tapt	Ja	Dispensasjon
180089	B	Gravminne	Tapt	Ja	Dispensasjon
213584	B	Bosetning-aktivitetsområde	Tapt	Ja	Dispensasjon
213585	B	Bosetning-aktivitetsområde	Tapt	Ja	Dispensasjon
6860	B	Gravminne	Intakt	Nei	
6873	B	Gravfelt	Intakt	Nei	
16249	B	Gravfelt	Intakt	Nei	
16252	B	Gravminne	Intakt	Nei	
16257	B	Bautasteinslokalitet	Intakt	Nei	
26394	B	Gravfelt	Intakt	Nei	
26399	B	Gravminne	Skadet	Nei	
26400	B	Gravminne	Skadet	Nei	
26403	B	Gravfelt	Intakt	Nei	
36307	B	Gravminne	Intakt	Nei	
36308	B	Gravminne	Intakt	Nei	

36315	B	Gravfelt	Skadet	Nei	
36317	B	Gravfelt	Skadet	Nei	
45895	B	Gravminne	Skadet	Nei	
45898	B	Gravminne	Skadet	Nei	
45899	B	Gravminne	Intakt	Nei	
45902	B	Gravfelt	Skadet	Nei	
45908	B	Gravfelt	Skadet	Nei	
55621	B	Gravminne	Intakt	Nei	
55623	B	Gravminne	Skadet	Nei	
55629	B	Gravminne	Intakt	Nei	
66949	B	Gravfelt	Skadet	Nei	
66950	B	Gravfelt	Skadet	Nei	
66951	B	Gravminne	Skadet	Nei	
73043	B	Gravminne	Intakt	Nei	
73047	B	Gravminne	Skadet	Nei	
73050	A	Forsvarsanlegg	Skadet	Nei	
73051	B	Gravminne	Skadet	Nei	
73055	B	Gravfelt	Skadet	Nei	
90100	B	Gravminne	Intakt	Nei	
94453	B	Gravfelt	Intakt	Nei	
96038	B	Kokegroplokalitet	Skadet	Nei	
147822	B	Kullfremstillingsanlegg	Intakt	Nei	
147825	B	Kullfremstillingsanlegg	Intakt	Nei	
147826	B	Kullfremstillingsanlegg	Intakt	Nei	
147827	B	Kullfremstillingsanlegg	Intakt	Nei	
147829	B	Kullfremstillingsanlegg	Intakt	Nei	
147830	B	Kullfremstillingsanlegg	Intakt	Nei	
147833	B	Kullfremstillingsanlegg	Intakt	Nei	
147834	B	Kullfremstillingsanlegg	Intakt	Nei	
147835	B	Kullfremstillingsanlegg	Intakt	Nei	
147836	B	Kullfremstillingsanlegg	Intakt	Nei	
147839	B	Kullfremstillingsanlegg	Intakt	Nei	
147841	B	Kullfremstillingsanlegg	Intakt	Nei	
147842	B	Kullfremstillingsanlegg	Intakt	Nei	
147843	B	Kullfremstillingsanlegg	Intakt	Nei	
147844	B	Kullfremstillingsanlegg	Intakt	Nei	
147847	B	Kullfremstillingsanlegg	Intakt	Nei	
147851	B	Kullfremstillingsanlegg	Intakt	Nei	
147855	B	Kullfremstillingsanlegg	Intakt	Nei	
147856	B	Kullfremstillingsanlegg	Intakt	Nei	

147857	B	Kullfremstillingsanlegg	Intakt	Nei	
147858	B	Kullfremstillingsanlegg	Intakt	Nei	
147859	B	Kullfremstillingsanlegg	Intakt	Nei	
147864	B	Kullfremstillingsanlegg	Intakt	Nei	
147865	B	Kullfremstillingsanlegg	Intakt	Nei	
147866	B	Kullfremstillingsanlegg	Intakt	Nei	
147867	B	Kullfremstillingsanlegg	Intakt	Nei	
147870	B	Kullfremstillingsanlegg	Intakt	Nei	
147871	B	Kullfremstillingsanlegg	Intakt	Nei	
147872	B	Kullfremstillingsanlegg	Intakt	Nei	
147874	B	Kullfremstillingsanlegg	Intakt	Nei	
147878	B	Kullfremstillingsanlegg	Intakt	Nei	
147880	B	Kullfremstillingsanlegg	Intakt	Nei	
147881	B	Kullfremstillingsanlegg	Intakt	Nei	
147882	B	Kullfremstillingsanlegg	Intakt	Nei	
147883	B	Kullfremstillingsanlegg	Intakt	Nei	
147890	B	Kullfremstillingsanlegg	Intakt	Nei	
147898	B	Kullfremstillingsanlegg	Intakt	Nei	
147899	B	Kullfremstillingsanlegg	Intakt	Nei	
147903	B	Kullfremstillingsanlegg	Intakt	Nei	
147904	B	Kullfremstillingsanlegg	Intakt	Nei	
147912	B	Kullfremstillingsanlegg	Intakt	Nei	
147913	B	Kullfremstillingsanlegg	Intakt	Nei	
147923	B	Kullfremstillingsanlegg	Intakt	Nei	
147924	B	Kullfremstillingsanlegg	Intakt	Nei	
147928	B	Kullfremstillingsanlegg	Intakt	Nei	
147930	B	Kullfremstillingsanlegg	Intakt	Nei	
147936	B	Kullfremstillingsanlegg	Intakt	Nei	
147938	B	Kullfremstillingsanlegg	Intakt	Nei	
147942	B	Kullfremstillingsanlegg	Intakt	Nei	
147945	B	Kullfremstillingsanlegg	Intakt	Nei	
147946	B	Kullfremstillingsanlegg	Intakt	Nei	
147949	B	Kullfremstillingsanlegg	Intakt	Nei	
149046	A	Bosetning- aktivitetsområde	Skadet	Nei	
160536	A	Gravminne	Intakt	Nei	
176702	B	Dyrkingsspor	Intakt	Nei	
214002	B	Gravminne	Intakt	Nei	

9. Kilder

Nasjonal [produktspesifikasjon](#) for arealplan og digitalt planregister.

Store norske leksikon. [SNL](#)

Mortensen, Mona, Bakke, Tord og Birkeland, Anne Katrine. SWECO.

Miljøovervåkningsprogram - Status og tilstandsovervåking av automatisk fredete arkeologiske kulturminner i utvalgte kommuner. Rapport fra registreringer 2015. Trondheim kommune.

Trondheim kommune. Arealplankart, digital kartløsning. [Trondheim \(nois.no\)](#)

Trondheim kommune. Kommunedelplan for kulturminner og kulturmiljøer 2013-2025. Vedtatt 2013.

Trøndelag fylkeskommune. Regional plan for kulturmiljø i Trøndelag 2022-2030. Vedtatt 2021.

Den nasjonale kulturminnebasen «Askeladden». <https://askeladden.ra.no/>

10. Vedlegg - registreringskategorier

Tilstandstype (Lok)	Forklaring
Dispensasjon, ikke fjernet	<i>Det er gitt tillatelse til inngrep i, eller fjerning av, kulturminnet, men det aktuelle tiltaket er ikke gjennomført</i>
Forbedret	<i>Kulturminnets tilstand er forbedret i forhold til sist registrerte tilstand</i>
Ikke gjenfunnet	<i>Kulturminnet kan ikke lokaliseres/ gjenfinnes</i>
Intakt	<i>Kulturminnet er tilsynelatende urørt</i>
Skadet	<i>Kulturminnet er skadet ved naturhendelser eller menneskelige inngrep som forringer dets tilstand. Overpløyde kulturminner i dyrka mark skal defineres og registreres som skadet.</i>
Skjemmet	<i>Forsøpling og/eller visuell forringelse av kulturminnet, dets sikringszone eller omgivelser</i>
Tapt	<i>Kulturminnet er tapt/ borte</i>
Tildekket	<i>Kulturminnet er skjult under, eller gjenfylt med, blant annet jordmaser, grus eller byggematerialer. Kategorien omfatter også intensjonell tildekking av kulturminner i forbindelse med sikring, slik som i tilfellet bergkunst. Tildekking omfatter ikke naturlige prosesser som sedimentasjon og biologisk vekst</i>

Tilstandsårsak	Forklaring
Barmarkskjøring	<i>Skade eller tap forårsaket av kjøring utenfor vei</i>
Bygg/anlegg, industri/vei	<i>Skade eller tap som følge av større offentlige og private utbyggingsprosjekter</i>
Byggeaktiviteter	<i>Skade eller tap som følge av blant annet mindre privat nybygging eller utvidelse, for eksempel bolig, campingplass, hytteanlegg, hageanlegg, bryggeanlegg, garasje samt adkomstvei</i>
Dispensasjon	<i>Tap eller skade som følge av gitt dispensasjon (tillatelse) til inngrep i kulturminnet</i>
Dyreaktiviteter	<i>Skader påført av ville dyr, insekter mm</i>
Fritidsaktiviteter	<i>Skade eller tap forårsaket av friluftsliv, for eksempel tråkk, sti, utkikkspunkt, skilting, rasteplass, bålplass og leirplass</i>
Gjengroing	
Hærverk	<i>Intensjonell skade på kulturminnet</i>
Intakt	<i>Kulturminnet er ikke skadet eller tapt. Skal kun brukes i kombinasjon med tilstandstype intakt</i>
Jordbruk	<i>Skade eller tap som kan oppstå som følge av blant annet pløying, dyrking, nydyrking, tildekking, planering, deponering av masse, husdyrhold, beite og opparbeiding av landbruks- eller adkomstveier</i>
Kriminalitet	<i>Skade eller tap som skyldes forsettlig inngrep, for eksempel tagging, plyndring og tyveri</i>
Materialuttak	<i>Skade eller tap som følge av blant annet masseuttak og grustak</i>
Metallsøk	<i>Skade som følge av metallsøking på kulturminnet.</i>
Militær virksomhet	<i>Skade eller tap som oppstår i forbindelse med militærøvelser eller annen militær aktivitet</i>

Tilstandsårsak	Forklaring
Naturprosesser	Skade eller tap som skyldes naturlige årsaker, for eksempel rotvelt, flom, erosjon, gjengroing, forsumping, skogbrann, ras og nedbryting. Ikke erosjon i forbindelse med vassdragsregulering
Sammensatt skadeårsak	Flere skade- eller tapsårsaker finnes, og det er vanskelig å identifisere hovedårsaken.
Sikring	Tiltak for å bevare kulturminnet
Skjøtsel	Endringer (positive eller negative) i forbindelse med vedlikehold og utbedring av kulturminnet
Skogbruk	Skade eller tap som oppstår i forbindelse med skogsdrift, for eksempel nyplanting, markberedning, hogst, bruk av vinsj, kjørespor/ slitasje og skogsveier/ adkomstveier
Tilrettelegging	Tiltak i forbindelse med tilrettelegging for publikum
Ulovlig fjernet	Kulturminnet er ulovlig fjernet
Utbedret/ rettet	Kulturminnets tilstand er bedret som følge av utbedring eller retting
Vassdragsregulering	Tap eller skade som følge av erosjon i forbindelse med vassdragsregulering
Ukjent	Årsak til tap eller skade er ukjent

Arealbruk	Forklaring
Beitemark	
Boligområde	
Brakkland (tidligere dyrket)	
Dyrket mark/åker	<i>Innmark</i>
Fjell/vidde/hei	
Gjengroingsområde	<i>f.eks. pionervegetasjon, buskvegetasjon, kratt og ung løvskog</i>
Grøntområde/offentlig areal	
Hav, sjø	
Hytteområde	
Innsjø, vassdrag	
Kirkegård	
Marginalområder ved kysten	
Militært område	
Myr	
Næring/industri/massetak	
Randvegetasjon (udyrtet ved dyrket mark)	
Skog	
Skog; produktiv/hogstfelt	
Strandsone/elvbredd	
Tun, hage	
Vei/jernbane	

